

Införande av språkkrav i svenska för skolpersonal

BSN 2023–443

Ann-Kristin Hegart
Enheten för resultat och analys
Avdelningen för kvalitetsutveckling och strategisk planering
Barn- och utbildningskontoret

Innehåll

Sammanfattning	2
1 Inledning	2
2 Resultat	2
2.1 Enkät rektorer – resultat	2
2.2 Botkyrka kommun	3
3 Analys	4
3.1 Förskolan	4
3.2 Språktest vid anställning	5
3.3 Studiehandedarna	5
3.4 Vid införande av språkkrav	5
4 Slutsatser	5

Sammanfattning

Barn- och skolnämnden har givit barn- och utbildningskontoret i uppdrag att utreda om det finns behov och möjlighet att införa språkrav i svenska för personal i Norrtälje kommuns förskolor och skolor.

Personal på kommunens skolor bedöms generellt ha goda kunskaper i svenska språket. Några rektorer från förskolan påvisar dock problem med språkbrister.

I vissa fall har det bedömts finnas brister i svenska språket vid studiehandledning.

Ett språktest vid nyrekrytering skulle kunna vara ett stöd vid rekrytering. Barn- och utbildningskontoret förslår att ett språktest tas fram som skolläring kan använda vid behov vid rekrytering samt riktlinjer för hur ett språktest ska användas.

1 Inledning

Barn- och skolnämnden har givit barn- och utbildningskontoret i uppdrag att utreda om det finns behov av och möjlighet att införa språkrav i svenska för personal i Norrtälje kommuns förskolor och skolor.

Under de senaste åren har det diskuterats att införa språkrav i svenska för personal inom vård och skola. Vid Skolverkets nationella granskning 2010 uppvisade många förskolor brister i språkutveckling och vid en senare granskning 2021 kvarstod många av bristerna. Betydelsen av utbildad personal med goda kunskaper i svenska är stor, framför allt i förskolan. Skolverket benämner flerspråkighet som en kompetens och betonar vikten av att arbeta språkutvecklande i förskola och skola.

Utredningen omfattar all personal som har direktkontakt i undervisning med barn och elever på förskola och grundskola.

I arbetet med utredningen har faktasök, intervjuer och enkät använts.

2 Resultat

2.1 Enkät rektorer – resultat

En enkät genomfördes i juni 2023 för att ta reda på om det föreligger behov av att införa språkrav för skolpersonal i Norrtälje kommuns förskolor och skolor.

Enkäten skickades ut till 21 personer. I urvalet ingick rektorer på förskolan, grundskolan och enhetschefen för studiehandledning och modersmål.

Av 21 mottagare har 20 svarat och resultaten visar att 17 av 20 chefer inte ser att problem föreligger på grund av bristande språkkunskaper i svenska hos personal. Det betyder att 85 procent av de tillfrågade inte anser att det är ett problem i vår kommun. De tre rektorer som bedömer att de upplever brister i svenska språket bland sin personal är alla från förskolan.

De som anser att problem finns och påverkar verksamheten i förskolan menar att de löser de situationer som uppstår inom den egna verksamheten. I de fall då bristande språklig kompetens i svenska hos personalen förekommit har dock konsekvenser av olika dignitet

framkommit. Effekten blir att tid och kraft från övrig personal får läggas på att förklara och visa för den som har bristande språkkunskaper i svenska. Detta innebär att personal med barnskötarutbildning får lägga tid på att öka språkkunskap, kunskap och förståelse för uppdraget för en medarbetare med bristande språkkunskaper. Den tiden är egentligen, enligt uppdraget, avsatt för barnen.

Samarbetet i arbetslaget kan försvåras, både gällande arbetsuppgifter och i diskussioner. Känsla av brist på inkludering nämns också. En rektor nämner komplikationer i kontakt med vårdnadshavare och att dessa faktorer, sammantaget eller delvis, kan leda till konflikter i arbetslaget. Personer med bristande språkkunskaper kan välja att avstå från dokumentationsarbete, menar en av rektorerna. Rektorerna uttrycker också att en generellt ökad risk för missförstånd föreligger.

Flera svarande chefer uppger att de sällar redan vid intervju för tillsättning av tjänster. Har den sökande inte svenska språket av tillräckligt god kvalitet anställs inte personen. En rektor framför en önskan om att barnskötarutbildningen tar ett ansvar att se till att språkkunskaperna är tillräckliga för att fullt ut förstå uppdraget innan personen godkänns på utbildningen.

20 procent av respondenterna anser att ett språktest som testar kompetensen i svenska skulle underlätta vid rekrytering av ny personal.

En respondent som inte ser problem i egen verksamhet påtalar vikten av att specifikt studiehandedare har kunskaper i både ämnen och svenska språket för att kunna utföra ett meningsfullt och viktigt uppdrag. Hen menar att dessa kompetenser saknas ibland och kvaliteten på insatsen då blir lidande.

Samordnaren för nyanlända i kommunen delar resonemanget och menar att ett språkkrav gällande kvaliteten på svenska för studiehandedare specifikt är viktig. Insatsen riskerar annars att inte ge det stöd som var avsikten. Ett språktest vid anställning skulle bidra till att höja kvaliteten på studiehandedarnas insatser ute på skolorna. Orsakerna till att goda språkkunskaper i svenska är av betydelse för just den yrkeskategorin är att de behöver kommunicera med undervisande lärare, de behöver hjälpa till med begrepp inom undervisningen och vara en bro mellan hemmet och skolan.

2.2 Botkyrka kommun

Botkyrka kommun införde för drygt två år sedan språktest vid nyrekryteringar och för befintlig personal i förskolan. Orsaken var att förskola och skola för många barn i vissa kommundelar var den enda platsen där de hade förutsättningar att möta svenska språket. Man identifierade dock bristande språkkunskaper i svenska hos personalen på förskolan. Lösningen blev språktest vid nyanställning och för befintlig personal liksom språkundervisning för den befintliga personal som hade behov av att förbättra svenskan till acceptabel nivå.

Botkyrka kommun menar att goda språkkunskaper i svenska tidigt är grundläggande för en framgångsrik skolgång och för möjligheten att bli en deltagande och aktiv samhällsmedborgare. Då är det särskilt viktigt att just förskolepersonal behärskar svenskan väl.

Då lite forskning är gjord på effekten av språkrav och språktester är det svårt att finna vetenskapliga belägg för sådana insatser. Kravet/önskemålet är oftast politiskt och har ställts i till exempel Linköping, förutom i Botkyrka och Norrtälje.

Enligt HR-avdelningen på utbildningsförvaltningen i Botkyrka kommun bedöms satsningen med språkrav för förskolepersonal ha givit önskad effekt, vilket var att höja kvaliteten i kommunens förskolor. Talad svenska med god kvalitet var på flera platser i kommunen den svaga länken i förskolan.

Under de två år som satsningen har pågått har vissa justeringar fått göras. Till exempel tvingades man ersätta det egengjorda språktestet med ett från extern leverantör. Det första krävde mycket manuell handpåläggning vid hantering. En tidsspärr om tre månader lades också in för att förhindra upprepade testförsök då man sökte flera tjänster. Till sist hade vissa sökande gjort testet så många gånger att de klarade det utan att besitta önskade språkkunskaper.

“God svenska” har fastställts till att motsvara SFI gymnasiekompetens. Testet har även anpassats för sökande med dyslexi.

En farhåga som fanns initialt var att testet skulle minska antalet sökande till tjänster av rädsla för testet. Det förelåg också en oro att Botkyrka kommuns arbetsgivarvarumärke skulle påverkas negativt. Det man nu ser är att antalet sökande till tjänster i förskolan har ökat. Införandet av testet har snarare givit en positiv effekt är bedömningen. Framgångsfaktorer bedöms vara att involvera chefer, medarbetare och fackliga organisationer i god tid.

Nästa steg för Botkyrka blir att införa språktest enligt liknade modell även vid nyanställningar i grundskolan.

3 Analys

3.1 Förskolan

I läroplanerna för förskola och grundskola, Lgr-22, kapitel 1. 2. 1., framkommer tydligt att skolan ska uppmuntra och utveckla språkutveckling i svenska hos varje elev som en del av skolans uppdrag. Enligt språklagen (2009:600) är svenska huvudspråk i Sverige och att svenska är samhällets gemensamma språk som alla som är bosatta i landet ska ha tillgång till, och kunna använda.

Skolchefen för förskolan menar att problemet uppstår när många barn från samma språkgrupp finns på en förskola. Då behöver inte svenskan användas mellan barnen i lek. Den kartläggning som genomfördes 2021 visar på att det då fanns två förskolor med sådana dominerande språkgrupperingar. Där sådana kluster uppstår ökar vikten av att svenskan används och att personalen behärskar svenska språket väl.

I den nyligen genomförda enkätundersökningen framkommer att tre av 20 rektorer på förskolor och grundskolor anser att problem finns med anledning av personals bristande kompetens i svenska språket. Rektorerna menar att de hanterar bristerna inom verksamheten men att det får konsekvenser som tar tid och uppmärksamhet från barnen.

3.2 Språktest vid anställning

Ett obligatoriskt språktest vid rekrytering av ny personal skulle underlätta anser 20 procent av de tillfrågade. Ett språktest blir en aspekt ytterligare att bedöma den sökande utifrån i gallringen vid rekrytering. Det skulle kunna ge en mer konkret och tydlig bild av den sökandes språkkunskaper. Nyttjas till exempel gymnasieskolans SFI-nivå som kvalitetskrav finns en tydlig nivå som anses godkänd. Ett nekande besked till den sökande kan då bli lättare att ge om språknivån visat sig för låg. Samtidigt innebär det ytterligare en arbetsuppgift och några rektorer menar i enkätsvaren att de gör en bedömning direkt vid intervjun om kunskaperna är tillräckliga i svenska. Denna bedömning blir dock mer godtycklig utan fastställd nivå för godkänt.

Ett språktest vid anställning kan hjälpa rektor vid anställningsförfarandet. Finns ett språktest betyder det att en fastställd nivå för vad som är svenska av tillräckligt god kvalitet har fastställts och godtycklighet uteblir.

En fråga som bör ses över är om språktestet ska gälla alla sökande eller de som tydligt uppvisar brister i svenska språket. En risk föreligger att det kan uppfattas diskriminerande.

En viss oro har uttryckts hos någon rektor att förlora vikarier till verksamheten om högre krav på språkkunskaper ställs.

3.3 Studiehandledarna

Vikten av att studiehandledarna specifikt besitter goda kunskaper i ämnen såväl som svenska språket har berörts av en rektor och samordnaren för nyanlända. Rektorer ser skiftande och ibland bristfälliga kunskaper i svenska språket. Insikten i rektorsgruppen i hur detta följs upp, om utbildning ges eller vilka mål som finns är mycket begränsad.

3.4 Vid införande av språkkrav

Vid ett eventuellt införande av språkkrav behöver en godkänd nivå på språkkvaliteten fastställas och tydliggöras i ett tidigt skede. Botkyrka har valt SFI-nivån på gymnasiet. Finansiering behöver vara ordnad för utformande av test, eventuella språkkurser i Sannolikt behöver deltagandet för redan anställd personal vara frivillig.

Språktestets utformning behöver noga utprövas så att rätt nivå testas, omfattar det som eftersöks och blir så lätthanterligt som möjligt

Det behöver också fastställas hur ett eventuellt språkkrav kommuniceras i annonser för tjänster och till befintlig personal.

4 Slutsatser

Utredningen visar att Norrtälje kommunala förskolor och skolor har personal som behärskar det svenska språket. Det förekommer endast i undantagsfall att personal inte har tillräckliga språkkunskaper. Det gäller framför allt förskolan där ett språktest skulle kunna vara ett stöd vid nyrekrytering.

Ett språktest kan även vara till stöd för enhetschef på modersmålsenheten vid rekryteringar av studiehandledare.

NORRTÄLJE
KOMMUN

Barn- och utbildningskontoret förslår därför att ett språktest tas fram som kan användas vid behov vid rekrytering samt riktlinjer för hur ett språktest ska användas.